

The perception of the risk rate of global risks

Vnímanie rizikovosti globálnych rizík

Zuzana Littvová¹

Abstract

The globalization has generated sustained economic growth for a generation. It has shrunk the world, making it far more interconnected and interdependent. The globalization and also the process of cross-cutting global risks impact seem unevenly spread. The target of this paper is the description of cross-cutting risks and the analysis of the global risks.

Key words

global risk, risk rate, chronic global risks, event-driven global risks

JEL Classification: G22

1. Charakter globálnej rizikovosti

Neustále väčšia prepojenosť ekonomík prostredníctvom technologických, ekonomických a ľudských systémov predurčuje, že riziko a jeho dopad nemožno ohraničiť len lokálne ale má aj globálnu pôsobnosť. Je však náročné jednoznačne uviesť, či lokálne pôsobiace riziko je zároveň aj rizikom globálnym. Riziko sa zaraďuje ku globálnym rizikám vtedy, ak spĺňa **kritérium náhodnosti** a **kritérium globálnosti**². Uvedené členenie je prehľadne znázornené v tabuľke 1³.

Tabuľka 1: Charakter globálnej rizikovosti

kritérium náhodnosti		
kritérium globálnosti	význam	pre priemysel pri vzniku rizika pre priemysel pri odstraňovaní následkov rizika
	dopad	ekonomický sociálny geografický

Globálne pôsobiace riziko musí byť náhodné, čo znamená že sa uvažuje len s určitou pravdepodobnosťou jeho nastania. Je neisté ako a kedy nastane. Neistota zahrňuje tie riziká, ktoré sa prejavujú do 10 rokov v kombinácii s neistotou o ich rozsahu a vplyve, posudzovaných najmä z hľadiska pravdepodobnosti nastania a závažnosti vzniknutých škôd.

Pod kritérium globálnosti možno zaradiť význam a dopad globálneho rizika. Význam pre nadnárodný priemysel, kedy vzájomná prepojenosť ekonomík zahrňuje riziká, ktoré

¹ Ing. Zuzana Littvová, PhD., Katedra poisťovníctva, Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Bratislave, zuzana.littvova@euba.sk

² Spracované podľa: World economic forum. 2011. *Global risks 2011 – An initiative of the Risk Response Network*. Geneva, 2011. ISBN 92-95044-47-9

³ Vlastné spracovanie, pozn. autora.

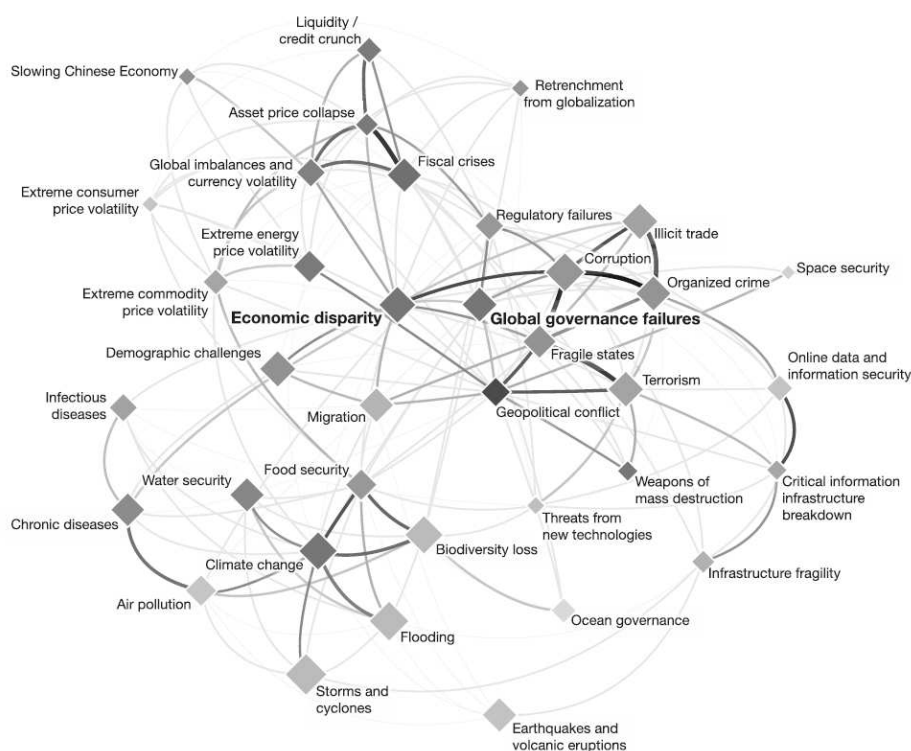
ovplyvňujú tri alebo viac odborov. Význam pri odstraňovaní škôd pri nastaní rizika predstavuje mnohostranný prístup pri zmiernovaní následkov škôd pre tie riziká, ktorých zložitosť si vyžaduje prístup mnohých zúčastnených strán. Globálne pôsobiace riziko musí taktiež spĺňať globálny, ekonomický a geografický účinok. Globálny rozsah predstavuje riziká, ktoré sa prejavia minimálne v troch oblastiach sveta a minimálne na dvoch rôznych kontinentoch. Aj keď tieto riziká môžu mať regionálny alebo dokonca miestny pôvod, ich vplyv môže byť citeľný globálne. Ekonomický dosah predstavuje riziká, ktoré majú potenciál spôsobiť hospodárske škody viac ako 10 miliárd amerických dolárov.

2. Charakter globálneho rizika

Globálne riziká možno rozdeliť na primárne a sekundárne. Tak ako znázorňuje obrázok 1⁴, na sekundárne globálne riziká výrazne vplyvajú predovšetkým dva okruhy primárnych globálnych rizík, vzhľadom na ich vysoký stupeň vplyvu a globálnej prepojenosti. Je náročné stanoviť ich priebeh, dosah a správnu reakciu na ich eliminovanie.

Základné globálne riziká⁵ sú **economic disparity** (ekonomická nerovnosť krajín) a **global governance failures** (globálne zlyhania riadiacich procesov).

Obrázok 1: Systém globálnych rizík

Ekonomická nerovnosť krajín pôsobí cez rôznu úroveň bohatstva občanov a rozdielne výšky príjmov, a to ako vo vnútri jednotlivých krajín tak aj medzi krajinami. Súvisí s tým zároveň sociálna a politická stabilita ako aj ekonomický vývoj. Globálne zlyhania riadiacich

⁴ World economic forum. *Global risks*. [online] Available at: < <http://www.weforum.org> > [Accessed 12 Juny 2012]

⁵ Spracované podľa: World economic forum. 2011. *Global risks 2011 – An initiative of the Risk Response Network*. Geneva, 2011. ISBN 92-95044-47-9

procesov pôsobia cez nevyhovujúcu alebo nedostatočnú činnosť globálnych inštitúcií, legislatívu alebo obchodné siete v spojení s konkurenciou národných a politických záujmov a odmietaniu spolupráce pri riešení globálnych rizík.

Na primárne riziko⁶ ekonomickej nerovnosti krajín a riziko globálneho zlyhania riadiacich procesov následne nadväzujú sekundárne riziká⁷, ktoré možno rozdeliť do piatich základných kategórií na ekonomické, environmentálne, sociálne, geopolitické a technologické.

Ekonomické sekundárne riziká predstavujú kolaps hodnoty majetku (asset price collapse), extrémne zmeny cien komodít (extreme commodity price volatility), extrémne zmeny spotrebiteľských cien (extreme consumer price volatility), extrémne zmeny cien energií (extreme energy price volatility), fiškálnu krízu (fiscal crises), globálne porušenie rovnováhy a menovú volatilitu (global imbalances and currency volatility), narušenie infraštruktúry (infrastructure fragility), krízu vyvolanú likviditným alebo kreditným finančným tlakom (liquidity/credit crunch), regulačné zlyhania (regulatory failures), brzdenie globalizačného procesu (retrenchment from globalization) a spomalenie ekonomiky Čínskej ľudovej republiky (slowing Chinese economy).

Environmentálne sekundárne riziká predstavujú znečisťovanie ovzdušia (air pollution), stratu biodiverzity cez úbytok biologickej rozmanitosti na všetkých úrovniach živej prírody (biodiversity loss), klimatické zmeny (climate change), zemetrasenia a sopečné výbuchy (earthquakes and volcanic eruptions), záplavy (flooding), normy využívania oceánov tzv. morské právo (ocean governance), búrky a cyklóny (storms and cyclones), emisie skleníkových plynov (greenhouse gas emissions).

Sociálne sekundárne riziká predstavujú chronické ochorenia populácie (chronic diseases), demografický vývoj (demographic challenges), ekonomickú nerovnosť krajín (economic disparity), bezpečnosť a nezávadnosť potravín (food security), infekčné ochorenia populácie (infectious diseases), migráciu (migration), bezpečnosť a nezávadnosť vody (water security).

Geopolitické sekundárne riziká predstavujú korupciu (corruption), zlyhávajúce resp. vnútorne nestabilné štáty (fragile states), geopolitické konflikty (geopolitical conflict), globálne zlyhania riadiacich procesov (global governance failures), nezákonné obchodovanie (illicit trade) cez pašovanie, falšovanie výrobkov, softvérové pirátstvo, porušovanie duševného vlastníctva, atď., organizovaný zločin (organized crime), vesmírnu bezpečnosť (space security), terorizmus (terrorism), zbrane hromadného ničenia (weapons of mass destruction).

Technologické sekundárne riziká predstavujú zrútenie informačných systémov a počítačových sietí (critical information infrastructure breakdown), online dáta a bezpečnosť informácií (online data and information security) a hrozby nových technológií (threats from new technologies).

Všetky globálne sekundárne riziká spĺňajúce uvedené charakteristiky možno posudzovať aj z časového hľadiska buď ako pretrvávajúce alebo ako náhle. **Pretrvávajúce globálne riziká** (tzv. chronické) sa prejavujú ako dlhodobé záväzky viažuce sa na ekonomické a sociálne aktivity, ku ktorým nedochádza spontánne a vznikajú bez časového obmedzenia. Na rozdiel od týchto rizík existujú **akútne globálne riziká** (tzv. zapríčinené), ktoré majú presný pôvod a dôvod ich začiatku. I keď možno presne identifikovať ich začiatok a príčinu vzniku, v súčasnosti nie je možné efektívnou prevenciou zabrániť ich nastaniu.

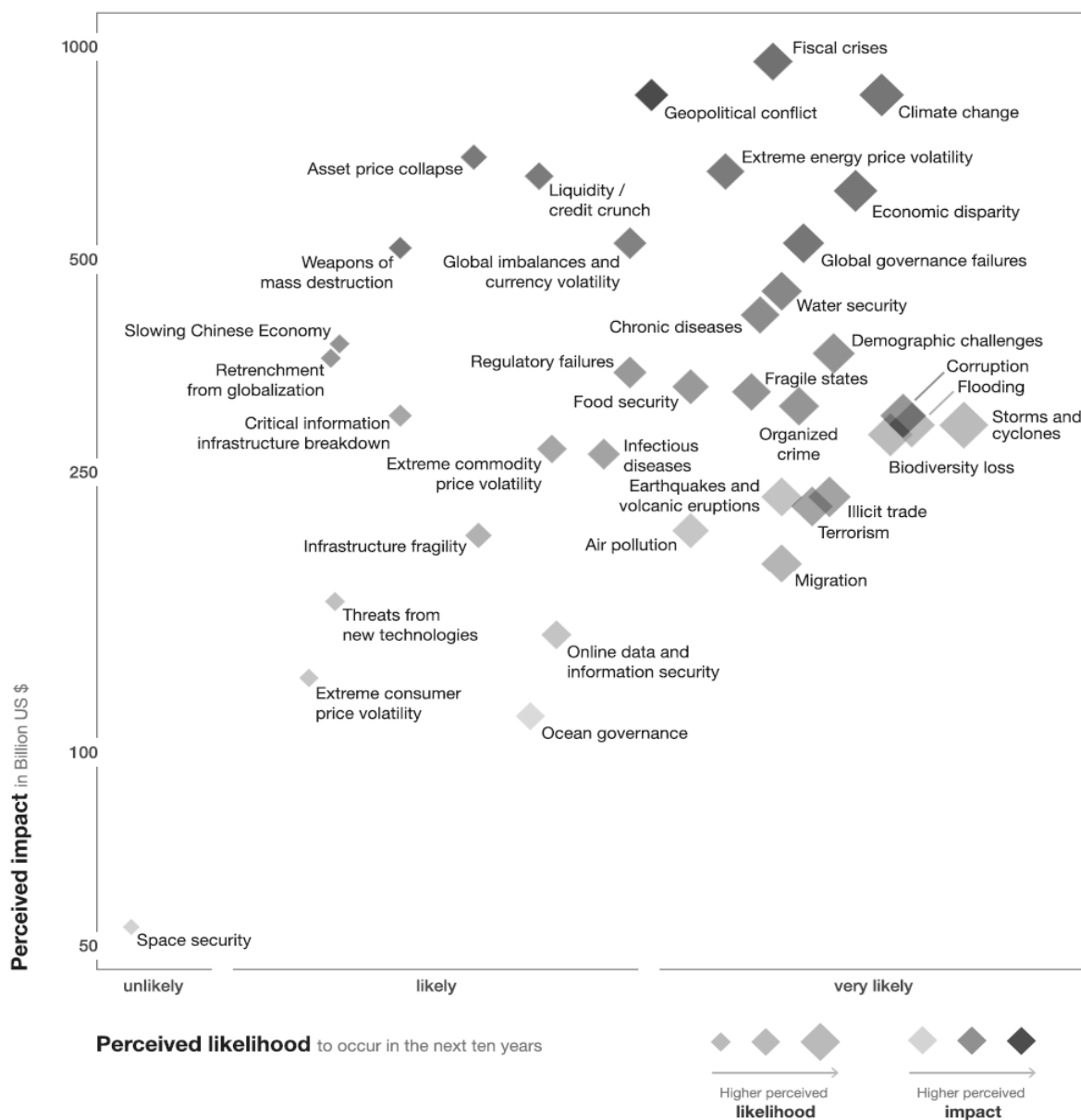
⁶ Pri primárnych rizikách sa jedná o 2 druhy globálnych rizík, pozn. autora.

⁷ Pri sekundárnych rizikách sa jedná približne o 50 druhov globálnych rizík, pozn. autora.

3. Globálne riziká a dopad na vnímanie ich rizikovosti

Skupiny sekundárnych rizík znázornených na obrázku 1 združujú riziká podobnej povahy, pričom pre každé jedno riziko možno určiť jeho rizikovosť z hľadiska vnímanej pravdepodobnosti nastania (likelihood, unlikely – nepravdepodobné, very likely – veľmi pravdepodobné) a vnímanej výšky škody (impact), tak ako je znázornené na obrázku 2⁸.

Obrázok 2: Vnímanie rizikovosti globálnych rizík

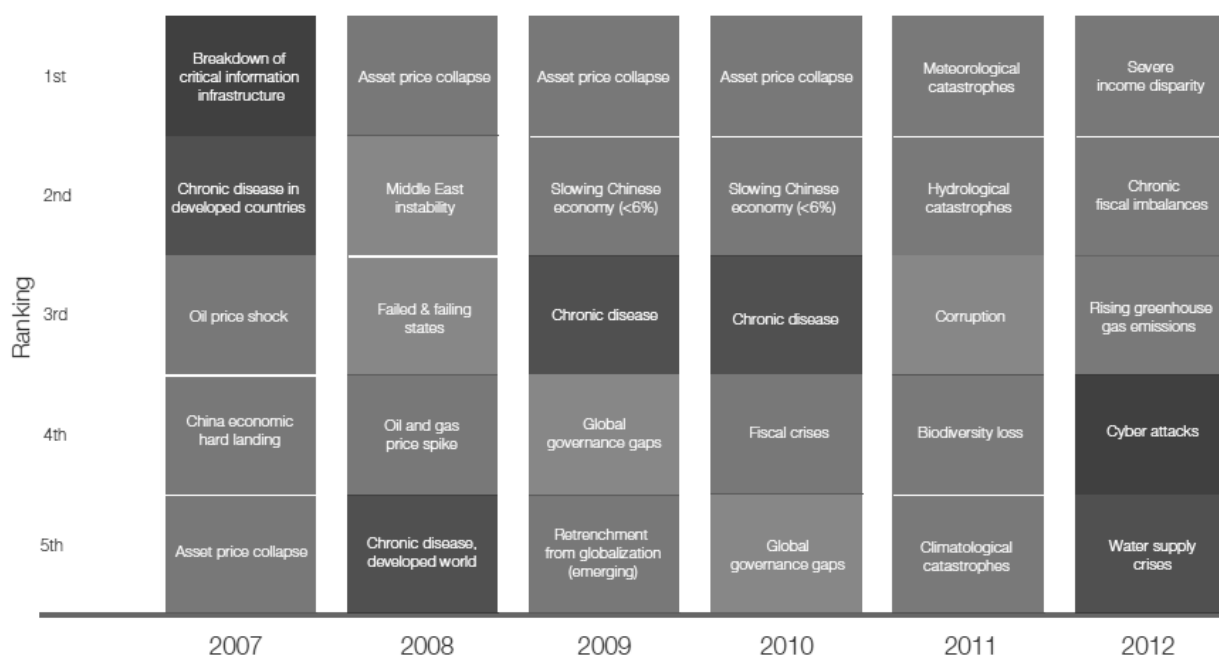
Ako je z obrázku 2 zrejmé, vnímanie rizík spoločnosťou odzrkadľuje samotnú dobu. Vnímanie rizík je plne závislé od situácie ekonomickej, environmentálnej, sociálnej, geopolitickej a technologickej. Podľa týchto faktorov sa aj globálne riziká rozlišujú. Na vnímanie rizikovosti jednotlivých globálnych rizík mala a neustále má výrazný vplyv **analýza**

⁸ World economic forum. *Global risks*. [online] Available at: < <http://www.weforum.org> > [Accessed 12 Juny 2012]

ich vzájomných väzieb, ktorá odhaľuje konštelácie fiškálne, demografické a spoločenské. Tieto väzby sú tak silné a prepojené, že možno hovoriť o stále zložitejšom a vzájomne závislom systéme. Vnímanie rizikovosti globálnych rizík taktiež určujú **existujúce ochranné opatrenia** vo forme noriem, predpisov, národných ale aj nadnárodných politík, ktoré predstavujú ochranný systém. Systém, ktorý by mal vytvoriť adaptabilné záruky, ktoré by mohli zlepšiť účinné a včasné reakcie na nové vznikajúce riziká. Globálnou výzvou určujúcou vnímanie rizík je aj **konektivita** resp. prepojenie vo virtuálnom priestore spoločne s virtuálnymi hrozbami a digitálnym narušením, ktoré vplýva ako na jednotlivca tak aj na spoločnosť.

Samotné globálne riziká a ich vnímanie nie sú nemenné. V čase, ako sa menia globálne kritériá, tak sa menia aj globálne riziká. Taktiež sa mení počet, zloženie a poradie rizík. Obrázok 3⁹ a obrázok 4¹⁰ zachytávajú zmenu poradia (ranking) globálnych rizík podľa náhodnosti a podľa vnímanej výšky škody, ktorú spôsobí realizácia rizika. Ranking zachytáva obdobie rokov 2007 až 2012. Na zmene poradia v roku 2012 je zrejmé, že najviac je vnímaná rizikovosť ekonomických globálnych rizík, ktorá nahradila environmentálne riziká zastupujúce popredné miesta rankingu v roku 2011. Taktiež v roku 2012 vzrástlo vnímanie nebezpečenstva technologických globálnych rizík a to najmä bezpečnosti virtuálneho prostredia.

Obrázok 3: Ranking globálnych rizík podľa pravdepodobnosti ich nastania

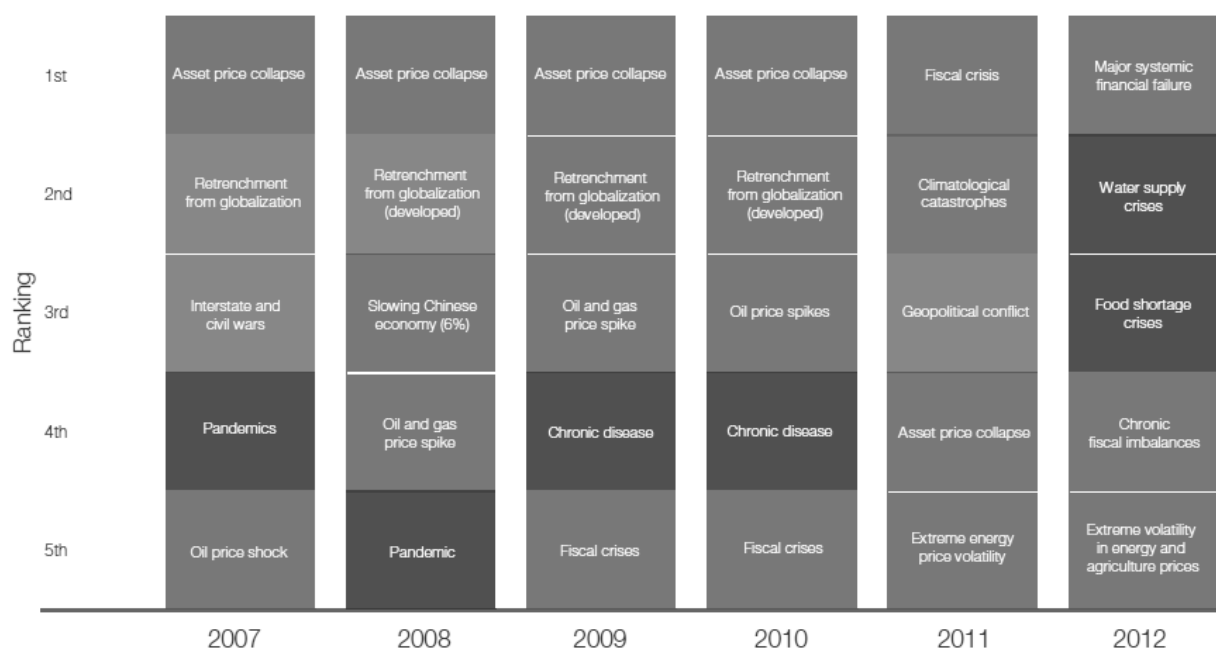

V roku 2011 boli vnímané ako majúce najvyšší možný dopad najmä riziká z oblasti ekonomickej a ekologickej, v roku 2012 sú to najmä ekonomické a sociálne globálne riziká.

⁹ World economic forum. *Global risks*. [online] Available at: < <http://www.weforum.org> > [Accessed 20 Juny 2012]

¹⁰ World economic forum. *Global risks*. [online] Available at: < <http://www.weforum.org> > [Accessed 12 Juny 2012]

Obrázok 4: Ranking globálnych rizík podľa vnímanej výšky škody

Globálne riziká výrazne vplývajú aj na štruktúru poistných rizík. Poistné riziká sú v súčasnom období výrazne ovplyvňované tak zmenami poistiteľnosti existujúcich poistných rizík, ako aj objavením nových potenciálnych globálnych rizík.

Prezentovaný príspevok je výstupom výskumného projektu VEGA č. 1/0681/12 "**Ekonomické prostredie a dynamika zmien v sektore poisťovníctva**" riešeného na Katedre poisťovníctva NHF EU v Bratislave.

Zdroje

- [1] World economic forum. 2012. *Global risks 2012 – An initiative of the Risk Response Network*. Geneva, 2011. ISBN 92-95044-47-9
- [2] World economic forum. 2011. *Global risks 2011 – An initiative of the Risk Response Network*. Geneva, 2012. ISBN 978-92-95044-35-7
- [3] LITTOVÁ, Z., MARKO, P., VACHÁLKOVÁ, I. 2012. *Riziko v poisťovníctve*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2012. 120 s. ISBN 978-80-225-3385-0.
- [4] PASTORÁKOVÁ, E. a kol. 2010. *Dopad globalizačných a integračných procesov na poistný trh v SR (vybrané problémy)*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 88 s. ISBN 978-80-225-3106-1.
- [5] MAJTÁNOVÁ, A. a kol. 2010. *Vývojové trendy v poistnom krytí životných a neživotných rizík s podtitulom Poisťovníctvo v európskych dimenziách*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 192 s. ISBN 978-80-225-2900-6.
- [6] <http://www.weforum.org>